

habitudine rationis ad fidem cap. II.). Puto sententiam habitum expositam niti validis argumentis.

a) Hanc doctrinam summus Pontifex Pius IX. in litteris scriptis 21. Decembris 1863. ad Archiepiscopum Monachiensem quarum initium est « Tuas libenter accepimus », verbis clarissimis complexus est. « Persuadere Nobis volumus, noluisse (eos qui conventui litterario Monachiensi adfuerant) obligationem, qua catholici magistri ac scriptores omnino adstringuntur, coartare in iis tantum, quae ab infallibili Ecclesiae iudicio veluti fidei dogmata ab omnibus credenda proponuntur. Atque etiam Nobis persuademus, ipsos noluisse declarare perfectam illam erga revelatas veritates adhaesionem... obtineri posse, si dumtaxat dogmatibus ab Ecclesia expresse definitis fides et obsequium adhibeatur. Namque etiamsi ageretur de illa subiectione, quae fidei divinae actu est praestanda, limitanda tamen non esset ad ea, quae expressis oecumenicorum Conciliorum aut Romanorum Pontificum, huiusque Apostolicae Sedis decretis definita sunt; sed ad ea quoque extendenda, quae ordinario totius Ecclesiae per orbem dispersae magisterio tamquam divinitus revelata traduntur, ideoque universali et constanti consensu a catholicis theologis ad fidem pertinere retinentur. Sed cum agatur de illa subiectione, qua ex conscientia ii omnes catholici obstringuntur, qui in contemplatrices scientias incumbunt, ut novas suis scriptis Ecclesiae afferant utilitates, idcirco eiusdem conventus viri agnoscere debent, sapientibus catholicis haud satis esse, ut praefata dogmata recipiant ac venerentur, verum etiam opus esse, ut se subiciant tum decisionibus, quae ad doctrinam pertinentes a Pontificiis Congregationibus proferuntur, tum iis doctrinae capitibus, quae communi et constanti catholicorum consensu retinentur ut theologicae veritates et conclusiones ita certae, ut opiniones eisdem doctrinae capitibus adversae quamquam haereticae dici nequeant, tamen aliam theologiam mereantur censuram. »

Hoc argumentum auctor dissertationis Traiectensis (p. 136. seqq.) substituendo verbis sensum inauditum et ipsi contextui repugnantem eludi posse putavit. Pontifex,

ait ille, primum loquitur de definitionibus dogmatum revelatorum, tum agens de decisionibus quae a Pontificiis Congregationibus proferuntur, intelligi voluit « solummodo illa decreta, quae suo nomine promulgata ut suas definitiones ex cathedra profectas, assensu absoluto quemcumque catholicum venerari oportet, » ita ut ergo in prima parte loci a nobis citati sermo sit de dogmatum definitionibus ex cathedra sub censura haereseos contra errores oppositos; in secunda parte « decisiones, quae a Pontificiis Congregationibus proferuntur, » intelligantur solae definitiones Pontificiis ex cathedra loquentis, sed sub aliis inferioribus censuris. Hunc sensum putat dissertator insuper etiam ex eo confirmari, quod in litteris Pontificis decisiones a Pontificiis Congregationibus prolatae coniunguntur cum « iis doctrinae capitibus, quae communi et constanti catholicorum consensu retinentur ut theologicae veritates, » in quibus (ut noster oppugnator testatur) « Suarezius cum aliis Ecclesiam consentientem infallibilem esse docet ». Praeterea tertio censet, illum quem nos putamus sensum clarissimum litterarum ad Archiepiscopum Monachiensem, non esse genuinum, quia theologo ex una parte docent, non posse exigi mentis assensum nisi per definitionem infallibilem (p. 136), ex parte altera Card. Gotti negat omnino ipsum nostrum principium, quemadmodum (p. 156) adversarius citat: « decreta Congregationum in materia fidei et morum ex se et ut a Congregatione ipsa prodeunt, multi quidem sunt facienda, sed non praebent theologo firmum argumentum, » attamen « omnes in foro externo obedire tenentur ».

At vero doctrina Pontificis in litteris, de quibus agitur, omnino manifesta est. a) Quis quaeso in animum inducat, nomine « decisionum quae a Pontificiis Congregationibus proferuntur, » nullas comprehendi decisiones quae ab ipsis Congregationibus proferantur, sed solas definitiones ab ipso Pontifice ex cathedra prolatae? Decisiones quidem Congregationum possunt dici et saepe dicuntur profectae a s. Sede, a qua in ipsos illos sacros consensus derivatur iurisdictio et magisterium participatum (sensu su-

perius explicato), et cuius sunt organa ac veluti membra assumpta ad universalem providentiam pastorem et doctrinalem; eadem, licet maneant iudicia edita a Congregatione et minime a Pontifice ex cathedra loquente, dicuntur etiam quandoque decisiones Pontificis, quatenus eas sua suprema auctoritate ratas habet et confirmat; sed profecto inauditum est, in stylo Curiae (ut vocant) et ab ipso Pontifice definitioni ex cathedra fieri appellationem *decisionis, quae a Pontificia Congregatione profertur*.

β) Inspiciamus contextum. Dixerant viri docti in suo conventu Monachii habito, « omnes catholicos in doctis suis commentationibus debere ex conscientia *dogmaticis infallibilis catholicae Ecclesiae obedire decretis* ». Pontifex laudat quidem hanc professionem veritatis, « quae ex catholicae fidei obligatione necessario oritur »; sed partim quo sensu intelligi debeat, partim eam solam non sufficere declarat. Nam *primo* « obligatio qua catholici magistri ac scriptores omnino adstringuntur, non coarctatur in iis tantum, quae ab infallibili Ecclesiae iudicio velut fidei dogmata ab omnibus credenda proponuntur. » Itaque necessarium est, sed non sufficit adhaerere iis, quae sive formali sive aequipollente iudicio infallibili Ecclesiae ut dogmata revelata proponuntur credenda fide catholica immediate divina. Subdit Pontifex *secundo* et distincto inciso, ad perfectam illam erga revelatas veritates adhaesionem, quae necessaria omnino est ad verum scientiarum progressum assequendum, neque sufficere, « si dumtaxat dogmatibus ab Ecclesia expresse definitis fides et obsequium adhibeatur ». Haec secunda sententia Pontificis non esset a priori distincta et omnino diversa, ut in litteris exhibetur, si hic dogmata ab Ecclesia definita eodem sensu, quo in antecedentibus dogmata fidei ab Ecclesiae iudicio proposita intelligerentur. Agitur ergo in hoc secundo inciso etiam de illis dogmatibus, quae non ut in se revelata definiuntur, cuiusmodi sunt illa e. g. contra Pistorienses et in multis aliis Constitutionibus non sub nota haereseos sed sub inferioribus censuris definita, quibus ex motivo infallibilitatis Ecclesiae seu Pontificis fides praestanda est *mediate divina*; hoc

que ipsum satis indicatur illa locutione, « fides et obsequium adhibeatur ».

Si ad scientias rite excolendas (de hoc enim Pontifex agit) non satis est prae oculis habere tum dogmata fidei ab Ecclesiae iudicio sive formali (per definitionem) sive aequipollente (per consensum) proposita omnibus credenda, tum dogmata illa quibus fides et obsequium adhiberi debet ob expressam Ecclesiae definitionem, licet definita non sint ut in se revelata; quid amplius viris catholicis « qui in contemplatrices scientias incumbunt, » superest praestandum? Hoc declarat Pontifex verbis, ex quibus superius citatis nostrum desumpsimus argumentum. « Sed cum de illa subiectione agatur (diversa ab actu fidei sive immediate sive mediate divinae), qua ex conscientia ii omnes catholici obstringuntur, qui in contemplatrices scientias incumbunt..... recognoscere debent, sapientibus catholicis haud satis esse, ut praefata Ecclesiae dogmata recipiant ac venerentur (quae vel totius Ecclesiae magisterio tantquam divinitus revelata proponuntur, vel definita sunt sive de fide sive gradu inferiori expressis oecumenicorum Conciliorum aut Romanorum Pontificum decretis); verum etiam opus esse, ut se subiiciant tum decisionibus quae ad doctrinam pertinentes a Pontificis Congregationibus profertur, tum iis doctrinae capitibus quae communi et constanti catholicorum consensu retinentur ut theologicae veritates et conclusiones ita certae, ut opiniones iisdem doctrinae capitibus adversae quamquam haereticae dici nequeant, tamen aliam theologiam mereant censuram. » Clare ergo *decisiones a Pontificis Congregationibus prolatae* distinguuntur ab omnibus iis, quae *expressis Romanorum Pontificum decretis definita sunt*. Proinde illae intelliguntur non esse *definitiones ex cathedra*, et tamen eis (ut adversarius p. 143. fatetur) subiectionem per assensum mentis deberi, Pontifex declarat. Et sane si adversarii interpretatio admitteretur, iam Constitutiones Concilii Constantiensis contra Wicleffum (approbante Martino V.), s. Pii V. contra Baium, Innocentii XI. contra Molinos, Innocentii XII. in causa Fenelonii, Clementis XI. contra

Quesnellium, Pii VI. contra Pistorienses, ipsa illa posthac edita a Pio IX. (*Quanta cura*) vel minime vel saltem non ex integro comprehenderentur inter « expressa oecumenicorum Conciliorum aut Romanorum Pontificum decreta »; sed omnes illae in litteris ad Archiep. Monachiensem dicerentur « decisiones a Pontificis Congregationibus prolatae, » quo quid quaeso absurdius fingi posset?

γ) Contra clarum hunc litterarum textum et contextum nihil proficitur ex eo, quod decisiones a Congregationibus prolatae simul nominantur cum veritatibus theologicis quae a catholicis communi consensu retinentur, et quarum negatio propterea aliquam notam theologicam mereretur. Bene autem advertas velim, nullo modo hic sermonem esse in litteris Pontificis de censuris doctrinarum per *iudicium* Ecclesiae iam pronuntiatis, sed tantummodo de *religiosa adhaesione*, qua catholici illas doctrinas retinent non ut dogmata fidei sed ut theologicas veritates consensu tam communi et constanti, ut (ex consentiente iudicio theologorum) sine erroris vel temeritatis vel aliis huiusmodi notis negari non possent. Iam quoniam adversarius affirmat, Suarezium docere talem catholicorum consensum esse infallibilem, eius doctrinam describere operae pretium fuerit. De Ecclesiae *infallibilitate in credendo* Suarez (de Fide disp. V. sect. 6.) tria docet, primo Ecclesiam non posse a fide deficere per haeresim; secundo neque posse errare per ignorantiam « in his, quae credit tamquam certa de fide »; tertio in his quae credit non tamquam de fide, sed ita ut contraria sententia mereretur aliquam censuram, tenendum est eam non errare, de infallibilitate tamen, in his omnibus non tam certo constat; sed secundum diversos gradus, quibus doctrina propinquius vel remotius fidem attingit, erit magis vel minus certum Ecclesiam in his non errare (1). De auctoritate consensus theologorum quid nobis vi-

(1) Haec (ut iam monui) non dicuntur nec dici possent de infallibilitate Ecclesiae docentis vel Pontificis *in iudicando et ferendis censuris ex cathedra*; sed dicuntur a Suarezio de Ecclesiae infallibilitate dumtaxat *in credendo* ante latam aliquam definitionem. In dissertatione Traiectensi p. 84. 85. locus citatur truncatus, ac dein p. 140. ad illum

deatur, inferius th. XVII. indicabimus; interim vero constat Suarezium et doctores plurimos, qui huiusmodi catholicorum consensum, licet in eo infallibilitatem non agnoscant, nihilominus ad *securitatem* doctrinae et ad *veritatis* argumentum tam grave sufficere iudicant, ut ei repugnare sine nota temeritatis fas non sit, hos inquam doctores omnes nostrum tenuisse principium, quo ad *assensum religiosum* (distinctum ab assensu fidei immediate vel mediate divinae) in rebus theologicis non requiri auctoritatem in-

appellatur in sensu minime genuino. Verba Doctoris eximii (de Fide disp. V. sect. 6. n. 8.) haec sunt, « Dico tertio, quamvis certum non sit, quae Ecclesia credit tantum *ut pia et probabilis*, esse vera (quae tamen *pia* ita credit, ut contraria doctrina censetur mereri notam aliquam theologicam, quemadmodum mox videbimus); si tamen tota Ecclesia *in aliqua huiusmodi re* conspirat, *tenendum est in eo non errare*, non solum practice (doctrinae *securitas*), quod est manifestum, sed etiam speculative (doctrinae *veritas*). Ratio primae partis est, *quia non constat in his omnibus rebus regi Ecclesiam ab Spiritu Sancto* (quo solo efficitur infallibilitas supernaturalis), cum ad fidem ea non pertineant, nec sint ad salutem necessaria (ex qua necessitate ad salutem existit ratio theologiae infallibilitatis in definienda doctrinae morum). Ratio vero alterius partis (in qua dixit, *tenendum esse Ecclesiam in his etiam rebus non errare*) est, quia universa Ecclesia etiam spectata ut humana congregatio, in qua sunt plures viri sapientes, habet humano modo summam auctoritatem; ergo si tota Ecclesia iudicet (credendo) aliquid esse probabile, evidenter probabile est, et iade in primis tollitur periculum practici erroris; et deinde fit maxime verisimile, illud etiam in re ipsa esse verum, praesertim quia verisimile est, etiam Spiritum Sanctum specialiter adiuvare et illuminare doctores Ecclesiae; si enim quoad veritates omnes naturales id conceditur, ut in l. I. de Gratia c. 2. n. 17. diximus, quanto magis in hac materia sentiendum erit (quod vero longe diversum est a promissa infallibili assistentia Spiritus veritatis, per quam efficitur proprie dicta *infallibilitas* Ecclesiae et Pontificis definitionis ex cathedra). Sciendum est autem, *in his rebus* (quas Ecclesia credit tantum *ut pias et probabiles*, quod initio proposuerat velut *ὀρθόδοξον* seu disputationis subiectum) esse gradus, ut sumi potest ex dicendis disputat. XIX. sect. 2. (ubi agitur de diversis gradibus censurarum theologicarum), *namque quaedam illarum (rerum)*, licet non sint tam certae ut contrariae sint haereticae, *interdum sunt erroneae, quia proxime ad principia fidei accedunt; interdum sunt temerariae propter magnum consensum Patrum, cui opponuntur; interdum vero sunt tantum probabiles vel probabiliores; et secundum eisdem gradus erit magis vel minus certum, Ecclesiam in his non errare.* »

fallibilem affirmamus, sed sufficere (ut Suarez loquitur) « humano modo summam auctoritatem »; aliud enim est iudicare auctoritatem in proposita doctrina non errare, et aliud auctoritatem esse infallibilem. Quod vero ad rem spectat, de qua nunc agimus, ex dictis quisque videt, quam apte in litteris ad Archiep. Monachiensem coniungatur obligatio conscientiae, « ut qui in contemplatrices scientias incumbunt, se subiiciant tum decisionibus, quae ad doctrinam pertinentes a Pontificiis Congregationibus proferuntur, tum iis doctrinae capitibus quae communi et constanti catholicorum consensu retinentur ut theologiae veritates. »

δ) Haec quae ex Suarezio citavimus, satis ostendunt, quid sentiendum sit de dissertatoris affirmatione, theologos omnes quos ipse novit (ut ait), conspirare in contrariam sententiam, non posse nimirum obsequium mentis iuste postulari nisi ab auctoritate infallibili. Citat Bellarminum (de Eccles. l. III. c. 14. argum. 3.), Suarez (de Fide disp. V. sect. 6. n. 8; sect. 8. n. 7. 8.), tum recentes D. Bouix, Murray, Knox, Weninger, illum qui nomine *Rudis* assumpto scripsit de Petra Romana, ac tandem D. Ward, quem nostrum principium defendendo sibi ipsi contradicere putat. Nihil nimirum distinguendo inter *assensum fidei* (sive immediate sive mediate divinae) et inter *assensum religiosum*, qui specificae diversae auctoritati respondet, facile contradictionis accusabuntur non modo D. Ward, sed etiam Suarez et omnes illi veteres theologo, qui Suarezii doctrinam paulo ante descriptam sequuntur. At Bellarminus et Suarez et generatim veteres theologo ubicumque ex obligatione assensus inferunt infallibilitatem auctoritatis obligantis, loquuntur de assensu fidei immediate vel mediate divinae. Et sane tum veteres tum recentiores theologo Murray, Weninger, Rudis, Ward ubi agunt vel de iis, quae tota Ecclesia credit *de fide*, vel de definitionibus sive Conciliorum sive Pontificiis ex cathedra loquentis, recte arguunt, *talem assensum* qui huic doctrinae fidei vel hisce definitionibus ab universa Ecclesia praestandus est, necessario supponere auctoritatis propo-
nentis ac definitis infallibilitatem. Sic Bellarminus in

loco, qui citatur, in primis declarat statum quaestionis: « Ecclesia non potest errare, id est, *id quod tenent omnes fideles tamquam de fide*, necessario est verum et de fide, et similiter *id quod docent omnes Episcopi tamquam ad fidem pertinens*, necessario est verum et de fide. » Tum hanc veritatem probat pluribus argumentis, quorum tertium ita habet. « Obligamur sub anathematis poena credere Ecclesiae in omnibus, ut patet Matth. XVIII. 17; et Concilia omnia dicunt anathema non assentientibus Ecclesiae decretis. At iniquum esset sub tam gravi poena obligari ad assentiendum rebus incertis et interdum falsis. » Ait igitur, imponere obligationem credendi de fide, ita ut repugnans habendus sit haereticus extorris ab Ecclesia, non posse sine iniquitate committi nisi auctoritati infallibili. At haec quomodo quaeso repugnant nostrae sententiae, ad quam refellendam in opusculo Traiectensi ultimum dumtaxat Bellarmini incisum producitur, insuper habito toto textu et contextu ?

Gemina citationis fallacia etiam contingit in textu Cardinalis Gotti, qui verbis ut in dissertatione describuntur, videtur enuntiare principium nostro directe repugnans. Citatur ita: « decreta Congregationum in materia fidei et morum ex se et ut a Congregatione ipsa prodeunt, multi quidem sunt faciendae, *sed non praebent theologo firmum argumentum.* » « Si adest specialis Pontificis confirmatio, *omnes in foro externo obedire tenentur*, non obstante quacumque opinionum probabilitate. » Atqui doctissimus Cardinalis tantummodo asserit, quod omnes concedunt, decisiones Congregationum ad doctrinam pertinentes non habere eam firmitatem, quae *in infallibilitate* fundatur; nec per easdem constitui posse *articulos fidei*. Neque Cardinalis dicit, ut sensus exhibetur in citatione, *tantum in foro externo* deberi obedientiam; sed ait: « omnes *saltem* in foro externo obedire tenentur. » Obedientia itaque quam Card. Gotti cum aliis omnibus negat et excludit praestandam huiusmodi decretis, non est alia quam *obedientia fidei divinae*. Quae quidem doctrina non solum non repugnat nostro principio, sed egregie cum eo conciliatur (1).

(1) Ut videas, quam solerter dissertator voculas quasdam ex tex-

Verum quidquid dicas de horum theologorum opinionibus, sensus genuinus litterarum ad Archiep. Monachiensem ex ipso textu et contextu demonstratur; quod a nobis iam satis praestitum esse confido.

b) Demonstratio haud absimilis ducitur ex aliis summi Pontificis litteris 15 Iunii 1857 ad Archiepiscopum Coloniensem Card. Geissel de decreto s. Congregationis Indicis, quo libri Antonii Günther fuerant proscripti. Huiusmodi

tibus exciderit, accipe verba Card. Gotti (de Locis theol. T. I. q. 8. dub. 9. §. 2. n. 12.). « Decreta Congregationum in materia fidei et morum ex se et ut a Congregatione ipsa procedunt, multi quidem sunt faciendae; sed non praebent theologo firmum, id est infallibile argumentum. » Probat deinde magni esse faciendae et auctoritatis forte tantae, quantae sunt decreta Conciliorum nationalium. « Quare omnes saltem in foro externo obedire tenentur, non obstante quacumque opinionum probabilitate. Quod vero non praebent theologo argumentum infallibile, probatur. Nam Cardinalium Congregationes neque ex se nec virtute a summo Pontifice accepta gaudent privilegio infallibilitatis.... Ratio autem est, quia potestas iudicandi et definiendi in materia fidei et proponendi articulos eius, qui totam Ecclesiam ad credendum obligent, alligata est dignitati supremi capitis, pastoris et doctoris Ecclesiae... ergo sicut non potest delegare alterum, ut sit Ecclesiae supremum caput, pastor et doctor, nec Spiritus Sancti adistentiam in alterum transferre, ita nec potest facultatem formandi decreta fidei alteri delegare aut communicare. Hinc Congregatio s. Inquisitionis auctoritate sibi a summo Pontifice commissae, potest quidem quos Ecclesia haereticos dixit sive articulos sive homines ultima sententia condemnare (in quibus decretis damnationis articuloz nos dicimus deberi non solum silentium, sed religiosum mentis obsequium, non tamen vi decretorum assensum fidei divinae); ab ea tamen controversia aliqua fidei decidi non potest ita, ut transeat in articulum fidei, et qui dissentiant immediate sint haeretici, ex vi praecise iudicii s. Congregationis. »

Quoad duos alios citatos, libenter concedo adversarium iure pro sua causa appellare fortasse ad D. Knox, certe ad D. Bouix, cuius ego doctrinam in hoc capite sequi non possum. Neque enim haec duo, quae ipse asserit, conciliare valeo, a) posse s. Congregationem Inquisitionis « notas theologicas quae iustae videantur, etiam haereseos inurere » alicui opinioni seu doctrinae; b) neminem tamen « posse iuste adigi ut illi iudicio interne et ex animo adhaereat ». Conciliare haec inquam non valeo, si sermo sit (ut saepe dixi) de adhaesione non fidei divinae praecise ex vi iudicii Congregationis, sed de adhaesione religiosa inferioris ordinis. Neque ego concedam D. Bouixio, s. Congregationem in causa Galilaei « potestatis suae limites excessisse. »

decreta quae ad proscribendam doctrinam eduntur, non eo evadunt definitiones ex cathedra, quod suprema Pontificis auctoritate confirmantur et publicari iubentur (1), quemadmodum in eis expresse notari solet. Nihilominus Pontifex in litteris commemoratis declarat, ipsum decretum sufficere debuisse, ut omnes catholici non solum persuasum haberent, nemini deinceps fas esse doctrinam iis libris traditam tueri ac propugnare; sed ut etiam intelligerent « sinceram haberi non posse doctrinam Güntherianis libris contentam » (2).

c) His liceat addere pro confirmando nostro principio argumentum desumptum ex doctrina Benedicti XIV. privati quidem theologum agentis, sed in re, in qua omnibus fatentibus fere sine exceptione maior eius est auctoritas. Principium nostrum, quod iamdiu defendimus, hoc est: ad obligandum internum assensum religiosum in re theologica non necessario requiritur infallibilitas auctoritatis proponentis. Iam vero Benedictus XIV. duo haec docet. a) In beatificatione servorum Dei iudicium Pontificis non est infallibile, sicut infallibile censeri debet eius iudicium ultimum in beatorum canonizatione (de Canonizat. SS. l. I. c. 42.).

β) Nihilominus qui assereret, in hac vel illa beatificatione formali Pontificem actu errasse, atque adeo non esse beatum, qui beatus declaratus est, aut non esse ei secundum Pontificiam concessionem cultum exhibendum, is « temerari-

(1) Haec de re nullam prudentibus theologis potest esse dubiam. Sane vero nisi ita esset, iam nullum foret discrimen inter huiusmodi decreta Indicis et inter condemnationes librorum, quae ab ipso Pontifice per litteras Apostolicas quandoque fiunt. Hoc autem discrimen tam per sese satis manifestum est, tum ex Constitutione cuius initium Apostolicae Sedis §. 2. deducitur.

(2) Iam saepe monui, nostras demonstrationes de religioso assensu et mentis obsequio praestando referri dumtaxat ad decreta, quibus doctrina vel proscribitur vel proscribitur. Si quando ergo liber aliquis inter prohibitos notatus secrete non ob falsitatem theologicae doctrinae, sed ob periculum charitatis et pacis violandae vel ob doctrinae importunitatem in specialibus adinectis vel ob alias similes rationes oeconomicae ecclesisticae; de huiusmodi disciplinariis provisionibus oeclesisticae prudentiae in tota nostra praesenti tractatione non agitur.

tatis vel gravioris theologicæ censuræ nota efficiendus esset » (ib. n. 10.). Atqui in his duabus Benedicti propositionibus ipsum nostrum principium continetur. Porro eadem est doctrina plurimorum theologorum, et puto post Benedictum XIV. esse communem; ergo principium nostrum saltem per se spectatum, et præscindendo ab eius applicatione in specialibus casibus iudiciorum ecclesiasticorum ad doctrinam pertinentium non est contra (ut in erudita dissertatione dicitur) sed iuxta communem sententiam doctorum. Generatim Bellarminus (de R. Pontif. l. IV. c. 2.) testatur: « *Catholici omnes conveniunt inter se, Pontificem solum vel cum suo particulari Concilio aliquid in re dubia statuentem, sive errare possit sive non, esse obedienter audiendum.* » Nominatim de decretis Congregationum et ipsius Pontificis, licet definitiones ex cathedra non sint, sententiam quam hactenus exposuimus, defendit Franc. Antonius Zaccaria (1), citando etiam Alexandri VII. litteras 7. Aug. 1660 ad Rectorem Universitatis Lovaniensis, simillimas in hoc capite litteris Pii IX. ad Archiep. Monachiensem, quas superius descripsimus (Zaccaria Storia delle proibizioni de' libri l. II. dissert. II. c. 2. 3.).

d) At si hæc ita sunt, nonne argumentum theologicum concedit, quo doctores ad probandam infallibilitatem Pontificis ex cathedra loquentis uti solent? Nonne « tali modo perniciosum Gallicanismi systema caput abscissum iterum extollere posset? » Huius periculi graviter nos commonet

(1) « Alle proibizioni di Roma se autori sono de' libri, si arrendano egli con vera docilità e sommissione di spirito, riprovando ciò che ella riprova.... riconoscendone secondo le qualità di esse o per autore o almeno per primo original fonte il sommo Pontefice, la cui autorità quantunque egli non sempre la spieghi tutta nè la indirizzi nelle più solenni maniere all' insegnamento della Chiesa universale, prevaler dee al giudizio di tutti i privati Dottori e Maestri » l. c. cap. 3. n. 4. « Sono io persuaso, che alla Provvidenza appartenga di non permettere, che Roma anche fuori del caso in cui il Pontefice parli ex cathedra, condanni come errore una dottrina, che tale non sia.... La giustizia della proibizione non si ha da esaminare, ma sempre è da supporre, se non fosse, il che non sarà mai, evidentemente extra Dei præceptum; e su questa supposizione che rimane, se non ubbidire? » ib. Append. §. 2. n. 3. 4.

dissertatio Batava; quod enim discernimus inter infallibiles definitiones ex cathedra et inter alia documenta sanctæ Sedis, quibus debeatur *religiosum mentis obsequium*, licet definitiones ex cathedra censi nequeant, « tales distinctio- nes (ait adversarius p. 155. 156.) natae sunt infallibilem Pontificis auctoritatem in concreto inanem reddere, et ansam præbere in particulari aliquo decreto decisionis infallibilitatem negandi... Et quibus iudiciis constare potest, Pontificem ut infallibilem Ecclesiæ doctorem, non vero ut gubernatorem tantum fallibilem doctrinalem sententiam pronuntiasse, nisi forsitan receptione et sensu Ecclesiæ? » (1).

(1) Habet ibidem p. 156. noster theologus ex historia quoque retorionem. Negari non potest, Honorium I. duas epistolas ad Sergium scripsisse non mere privatas sed ex munere pastoralis, nihil tamen definiendo (ut ex litteris ipsis demonstratur). Unde ex nostra doctrina sequi videtur, illis litteris *religiosum mentis obsequium* fuisse deferendum. « Ergo (dissertator exclamat) Sophronius et catholice veritatis defensores peccaverunt non præstando firmum assensum!? » Imo ex principiis adversarii quibus distinctio inter pastorem Pontificis providentiam, in qua « non totam exserat auctoritatem » (ut Zaccaria loquitur) et inter definitiones ex cathedra negatur, epistolæ Honorii habendæ essent definiens ex cathedra; adeoque auctor Traiectensis (si sibi constat) non quodcumque « religiosum mentis obsequium, » sed assensum fidei divinæ eis vindicare cogatur. Sed hac contradictione transmissa vellem dixisset nobis, cuiam rei ex nostra sententia assensum præstandum fuisse existimet. In illis epistolis distinguenda est pars dogmatica seu doctrinalis, et pars altera spectans ad œconomiam et partienarem disciplinam in particularibus adiunctis. Quoad doctrinam s. Sophronius et defensores catholice veritatis pridem consentiebant iis, quæ in duabus epistolis docentur; de iis vero quæ in huiusmodi litteris Pontifices forte suadeant circa partienarem aliquam disciplinam, nobis sermo non est. Docet nimirum Honorius, secundum definitiones s. Leonis et Concilii Chalcedonensis credendas ac profundas esse duas Christi naturas integras, distinctas eam suis distinctis operationibus in uno operante tam divinam quam humanam; voluntates vero Christi non esse inter se contrarias, ut subdole Sergius nuntiaverat ab adversariis affirmari. In his a Sergio falso suppositis adiunctis suavit Pontifex, ut modus exponendi doctrinam catholicam retineretur ille, qui est in Leonis epistola ad Flavianum, nec una voluntas diceretur, quia hoc nisi unitas dumtaxat consensionis intelligeretur, ad Eutychanismum vergit; nec duæ voluntates numerarentur hisce verbis, quibus ex relatione Sergii intelligebant illi confecti adversarii modo Nestoriano voluntates contrarias. Hanc dicimus partem epi-

Haec conviciis simillima a theologo scribi non debuissent! Nemo profecto catholicus umquam negavit, aut negare potest necessitatem distinguendi inter definitiones ex cathedra et inter alias declarationes etiam doctrinales sive ipsorum Pontificum sive Pontificiarum Congregationum. Hostes s. Sedis et impugnatores infallibilitatis soli hanc necessariam distinctionem, quae in ipso decreto definitionis Vaticanae continetur, semper conati sunt, et nunc Neoprotestantes (*veteres catholici*) maxime conantur eliminare. Unde consequens esset, infallibilitatem effici ac regi non *assistentia divina*, ut Concilium declaravit, sed velut *habituali inspiratione*. De hac hostium arte pluribus agit Maurus Cappellari (Gregorius XVI) in suo «*Triumpho S. Sedis*» cap. 24, quamvis ipse in omnibus documentis quae definitiones ex cathedra haberi non debent, Pontificem appellet *doctorem privatum*, non eo sensu quo e. g. Innocentius IV. aut Benedictus XIV. in suis commentariis privati doctores sunt, sed in oppositione dumtaxat ad supremam intensionem auctoritatis, qua *definit* doctrinam ab universa Ecclesia tenendam, seu qua ex cathedra loquitur; atque adeo in illis documentis ita est doctor privatus i. e. *non definiens ex cathedra*, «*ut ei contradicere esset temeritas intolerabilis*» (ib. n. 6.), cum contra privatis sententiis Pontificum in eorum libris non secus ac aliorum doctorum sine ulla temeritate contradicere omnino fas sit, quam libertatem Benedictus XIV. omnibus plenissimam tribuit (Praefat. ed. 2. de Synodo dioec.). Quoniam igitur de distinctione agitur, non quae sit inter privatas lucubrations in quibus sacra auctoritas Pontificis locum non habet, sed inter documenta profecta ex munere quidem supremi magisterii, in quibus tamen Pontifex non proponat ultima *definitiva sententia* doctrinam ab universa Ecclesia tenendam, et inter huiusmodi definitiones quae ad assensum fidei immediate vel mediate divinae obligant Ecclesiam; propterea doctissimus auctor «*Triumpho*» tam sollicitè insistit necessitati certarum stolae oeconomicam et disciplinarem, eamque fundatam in falso supposito, obreptitiam et subreptitiam, cui nec assentiendum erat nec obediendum. Vide Tract. de Incarnat. th. XL. in Scholio.

notarum, quibus dignoscantur definitiones ex cathedra, ne permiscendo priora illa cum his posterioribus documentis «*confusiones et perturbationes inducantur in Ecclesia*» (1).

Et sane doctor Neoprotestantium Fridericus Schulte ad haeresim defendendam et oppugnandum dogma infallibilitatis Pontificis, in id potissimum vires omnes intendit et sophismata construit, ut evincat inanem esse distinctionem *definitionum ex cathedra* ab aliis publicis documentis et

(1) «*Si come tutto ciò che risolvesi nel Concilio, sebbene spettante alla fede, senza animo espresso di definire, non forma una dogmatica decisione; così senza questa espressa intenzione nei Padri, non potrà dirsi da essi rappresentata in quelle risoluzioni la Chiesa definiente. Chi ha fior di ragione può senza fatica farne al Papa l'applicazione. Ma quando il Papa consultato risponde e giudica, avrà conseguentemente l'animo di giudicare. Si certamente, ma di giudicare da teologo e da privato dottore (h. e. sine definitione ex cathedra), qualora non assuma la pienezza di sua autorità... Si è dimostrato, che il Papa può parlare come capo della Chiesa (definendo) e come privato dottore. Ora non venendo questa distinzione esclusa dalla primazia, perchè non s'introducano confusioni e disordini nella Chiesa, è necessario che si diano certe note indubitata e manifeste, mercè le quali conoscano si possa quando il Pontefice definisce solennemente, ossia ex cathedra, e quando altrimenti. L'esistenza di queste note è tanto certa, quanto è certa la distinzione dimostrata, e quanto pure è certo il disordine che senza di esse necessariamente deriverebbe a danno della Chiesa, disordine essenzialmente contrario al fine per cui fu istituito il primato.*» Cappellari l. c. n. 4. 5.

Haec doctrina de necessitate distinctionis definitionum ex cathedra ac proinde de necessitate et certitudine notarum distinguendum per se clara est, et communis inter theologos catholicos, saltem quando quaeritur quae notae certo sufficiant, quamvis aliqua inter eos sit diversitas in modo potius loquendi quam in re ipsa, quando declarant, quae notae non sufficiant. In hac re non sequimur modum Mauri Cappellari, ubi ipse notas definitionis assignat (l. c. n. 5.) internas et externas; puto tamen eas recte se habere, dummodo a) *fides* quam auctor per definitionem ab universa Ecclesia exigi dicit, intelligatur etiam *mediate divina*, et ß) iuxta hunc sensum quoque accipiatur, quod ibi dicitur de *anathemate* et damnatione *haereseos* contrariae, vel sufficienti iudicio «*che qualora il Papa ometta questa formola, ad onta di tale omissione intende e vuol definire da sommo gerarca e da giudice della fede; e dummodo* γ) locutio *directa ad Ecclesiam* intelligatur non de externa accidentaliter forma documentis, sed de re ipsa quam Pontifex satis significet a se definiri ut tenendam ab universa Ecclesia.

declarationibus Pontificum, adeoque omnes declarationes quae a Pontifice vi sui muneris pastoralis quomodocumque editae sunt vel eduntur, post Concilium Vaticanum a catholicis habendas esse definitiones infallibiles (1). Cum nempe veritas catholica in medio consistat inter errores sibi invicem oppositos, ut Patres saepe explicant, haeretici semper consueverunt dogmata catholica detorquere in sensum extremum partis oppositae; hoc enim modo imperitis imponi, et quod catholica Ecclesia minime docet, velut dogma catholicum facile impugnari posse vident.

Hanc itaque distinctionem *definitionum* sive Pontificum ex cathedra loquentium sive Conciliorum oecumenicorum ab aliis documentis s. Sedis cum nemo sine rerum confusione negare queat, quomodo quae aduersarius audent oblicere periculum Gallicanismi ex eo, quod his posterioribus declarationibus *ipsius mentis obsequium religiosum* exigi posse affirmamus, et quomodo ipse ad hoc periculum arcendum nobis commendat erga easdem declarationes dumtaxat *reuerentiale silentium*? Gallicanismus in eo erat, quod definitionibus ex cathedra negarent *assensum fidei divinae* deberi, quoniam infallibilitatis subiectum non agnoscebant nisi solam universalem Ecclesiam vel dispersam vel repraesentatam in Conciliis oecumenicis, quae intelligebant seorsum a suo capite informante, Romano Pontifice. Quod si nonnulli Gallicani *excluso assensu fidei* admittebant *assensum religiosum* debitum definitionibus ex cathedra; eo vehementius documentis aliis quae definitiones non sunt, ac nominatim decretis Congregationum doctrinalibus negabant deberi *mentis obsequium*, non tamen excludebant *silentium reuerentiale*. Videat ergo dissertator, quo recidant inauspicatae detorsiones.

Quod denique spectat argumentum theologicum, a doctoribus efficacissime induci solitum, imo comprehensum iam in ipsa revelata doctrina, ad demonstrandam infallibilitatem Pontificis ex cathedra definientis, illud non ita habet,

(1) Schulte, Die Macht der römischen Päpste..... zur Würdigung ihrer Unfehlbarkeit. Prag 1871. p. 65-88. cf. Die Stellung der Concilien, Päpste and Bischöfe etc. p. 314.

ut adversarius sibi fingit; sed est illud, quo superius p. 116. definitionum infallibilitatem ex testimoniis evangelicis demonstravimus. Suarez cum ceteris theologis argumentum hac ratione proponit. « Veritas catholica est, Pontificem *definientem ex cathedra* esse regulam fidei, quae errare non potest, quando aliquid *authentice proponit universae Ecclesiae tanquam de fide (immediate vel mediate) divina credendum*... Probari in primis potest ex testimoniis proxime citatis (Matth. XVI; Io. XXI.). Nam Christus dedit Petro et successoribus eius potestatem pascendi Ecclesiam maxime in doctrina... et singulari modo per potestatem iurisdictionis interpretandi seu proponendi *veritates credendas, et sub obligatione illas credendi* (fide nempe divina, ut iam dixerat, et ut verbum hoc in theologia per se semper intelligitur); ergo haec potestas habet necessariam adiunctam infallibilitatem, et assistentiam Spiritus Sancti ut non erret. Consequentia probatur, *quia hoc necessarium est propter infallibilitatem Ecclesiae in credendo*; nam si Pontifex *docens illo modo*, eam posset decipere, etiam ipsa posset decipi, imo cogere ad errorem, quia *credere* teneretur. »

Atqui hoc argumentum facto discrimine inter definitiones ex cathedra, quibus debeat assensus fidei immediate vel mediate divinae, et inter alias decisiones, quibus praestet assensus religiosus (in sensu saepe explicato), non solum non labefactatur, sed imo ipsam distinctionem definitionum ab aliis etiam authenticis documentis Pontificum supponit, eique innititur. Hanc potestatem exigendi a tota Ecclesia assensum in veritatem *per actum fidei*, qui modus docendi est ac dicitur *definitio ex cathedra*, Neoprotestantium magister Fridericus Schulte intelligere noluit comprehensum in verbis evangelicis, ut ex eis per analysin facile deduci queat; ac propterea dixit, distinctionem *definitionum ex cathedra* ab aliis publicis Pontificum documentis non aliud esse, quam saeculi XVI « *figmentum scholasticum* » (Schulte l. c.).

Si argumentum theologicum constituitur in hoc principio: omnis actus auctoritatis, qui exigit non solum silentium reuerentiale et obedientiam externam sed assensum in-

ternum (sine distinctione gradus et qualitatis), necessario infallibilis sit oportet; hoc certe a nobis reiecitur, sed negamus esse argumentum *theologicum* h. e. explicite aut implicite in revelatione contentum, vel quod ex revelatis veritatibus deduci queat, vel saltem in veterum theologorum consensu fundetur. Si istud principium admittatur, quomodo quaeso e. g. edictum Stephani I. « nihil innovetur, nisi quod traditum est, » illa plurima quae tam in actis Conciliorum stricte dictas esse inficiantur, et quibus tamen « sine intolerabili temeritate » (ut loquitur Maurus Cappellari) contradicere aut contrarium sentire fas non fuisse vel esse iidem theologi consentiunt, quomodo inquam huiusmodi omnia documenta adhuc distinguentur a definitionibus ex cathedra, et non prorsus iuxta Schultenam assertionem cum eis commiscebuntur? Huiusmodi vero « confusiones et perturbationes in Ecclesia » equidem cum eodem beatissimo auctore « Triumpho » maxime cavendas esse puto.

Corollarium 4. Auctoritas *universalis providentiae ecclesiasticae et doctrinalis* per se primo residet in solo pastore totius Ecclesiae et in nulla alia persona singulari. Attamen sicut singulis Episcopis dictum est, « pascite qui in vobis est gregem Dei, » ita eis sine dubio in gregibus sibi subditis competit etiam quoad pabula sanae doctrinae auctoritas *providentiae particularis*, in subordinatione et unione cum supremo et universali pastore, Romano Pontifice. Ex necessitate huius *subordinationis et unitatis in doctrina* fit, ut eorum authentia referatur dumtaxat ad praedicandam et tuendam doctrinam vel explicita definitione vel consensu Ecclesiae vel per decisiones *universalis providentiae* iam propositam, non vero ad controversas inter catholicos quaestiones ex sese decidendas. Propter eandem causam cum Episcopi auctoritas etiam quoad proprium suum obiectum suprema non sit, semper praesto est magisterium supremum s. Sedis, ubi contra doctrinam sive unius sive plurium Episcoporum merito suspicio oriretur. Cf. Antifebron. dissert. II. c. 12.

Imo *in foro interno* et in ordine ad directionem vitae spiritualis auctoritas *sacra* h. e. vi muneris sacri a Christo

ingstituti, et non solum auctoritas scientifica competit *suo modo* etiam directoribus animarum, adeo ut fideles in rebus dubiis, quae conscientiam attingunt, possint et aliquando (ubi alia via tuta non patet) teneantur suum *iudicium practicum conformare auctoritati ministrorum Dei* (cf. s. Alphonsum l. I. n. 12. 13.). Nimirum totam Ecclesiam et singulas eius partes Iesus Christus caput disponit ac regit in vita interna et externa, sed non sine suis visibilibus vicariis per omnes ordines a supremis usque ad infimos, ita ut principium auctoritatis et obedientiae spiritualis diversis gradibus, formis ac modis totum corpus ac omnia membra pervadat.

Universim consilium evangelicum obedientiae non modo voluntatis sed etiam intellectus luculentissime demonstrat, infallibilitatem praecipientis *non esse conditionem necessariam*, ut subiecto et obedientia intellectus *praestari queat* (1). Imo ex doctrina communi Sanctorum, quam multis Suarez (de Religione T. IV. tract. IX. l. IV. c. 15. cf. T. III. l. X. c. 8. n. 2.) et compendio s. Alphonsus (l. IV. n. 47.) describunt, « subditus dubitans an res praecepta sit licita nec ne, tenetur *dubium deponere*, et sic potest et *debet* obedire. » Docent enim ss. Bernardus, Bonaventura, Ignatius, bb. Hum-

(1) Haec sola obiter adnotavi in prima editione. Est porro ex ipsis verbis evidens, hic agi dumtaxat de principio generali, num infallibilitas auctoritatis sit conditio necessaria, ut obedientia intellectus, sane respondens diversa diverso gradui et naturae auctoritatis, *possit locum habere*. Dissertator vero Traiectensis ex consilio evangelico *obedientiae intellectus* timens suarum opinionum libertati, paulo crassius monstra depingit. Postquam p. 144. citavit illa mea verba de consilio evangelico obedientiae intellectus, quae auctoritati etiam non infallibili *praestari queat*, territus conqueritur: « si non solummodo teneor assensum mentis praestare auctoritati infallibili, sed et fallibili et reformabili Providentiae sic dictae... singuli Episcopi in quorundam diocesis commoror, huc sibi iure vindicare possunt; imo cuique confessorio licet non sit index opinionum, ut aiunt theologi, sed tantum dispositionum, mihi mutare meam sententiam iniungere licebit, quo fieri potest, ut quavis vice, qua mihi loci vel confessorii vel superioris mutatio contingat, forsitan et opinionis cuiusdam mutatio necesse sit. » Relegat ingeniosus doctor mea verba paetiori iam animo, et videbit nihil sibi periculi esse pertimescendum sive ab Episcopis sive a confessoriiis.

bertus Ord. Praedicat., Dionysius Carthusianus ceterique uno consensu: « quidquid vice Dei praecipit homo, quod non sit tamen certum displicere Deo, sic accipiendum est, quasi praecipiat Deus » (s. Bonaavent. Specul. disciplin. P. I. c. 4.). At haec omnia prorsus falsa essent, nisi subditus teneretur in huiusmodi dubiis intellectum non quidem in opinione speculativa sed in iudicio practico de honestate suae actionis subicere auctoritati, licet ea nec speculative nec practice sit infallibilis. Haec ergo Sanctorum doctrina, quam s. Alphonsus appellat *communem et certam*, si vera sit, falsum est non posse aut nunquam debere intellectum sese subicere superiori auctoritati nisi infallibili.

Corollarium 5. Auctoritas infallibilitatis et supremum magisterium Pontificis definitis ex cathedra omnino nihil unquam pertinuit ad causam Galilaei Galilaei, et ad eurationem opinionis ipsi iniunctam. Non solum enim nulla vel umbra definitionis Pontificiae ibi interessit, sed in toto illo decreto Cardinalium s. Officii, et in formula eurationis ne nomen quidem Pontificis unquam sive directe sive indirecte pronuntiatum reperitur. Legi possunt documenta descripta in Ioannis Bapt. Riccioli Almagesto Novo P. II. l. IX. sect. 4. c. 40. p. 496. sqq. Attamen in illo statu quaestionis et re nondum eliquata, cum systematis astronomici veritas minime adhuc probata nullum praebere fundamentum loca Scripturae in alio quam in obvio sensu interpretandi, ipsique in physicis ac astronomicis pro ea aetate homines doctissimi ut Tycho Brahe, Alexander Tassonus, Christophorus Scheiner, Antonius Delphinus, Iustus Lipsius (vide Ricciolum l. c. p. 495.) Galilaei opinionem indicarent contrariam Scripturis, pertinebat omnino ad auctoritatem providentiae ecclesiasticae cavere, ne quid detrimenti caperet interpretatio Scripturae per coniecturas et hypotheses plerisque tum temporis visas minime verosimiles (1). Non examen doctri-

(1) Haud diu post causam Galilaei indicatam Honoratus Fabri S. I. in Basilica Vaticana Poenitentiaris cuidam Copernicani systematis fautori in haec verba rescripsit. « Ex vestris coryphaeis non semel quaesitum est, utrum haberent aliquam pro terrae motu demonstrationem? Numquam ausi sunt id asserere. Nil ergo obstat, quin loca illa in sensu

nae institutum est ad eius *definitionem* pro universa Ecclesia (1), de quo nemo cogitabat; sed habitus processus criminalis anno 1633, secundum quem pro illis adiunctis non potuit aliud indicari, quam quod in finali iudicium

litterali Ecclesia intelligat, et intelligenda esse declarat, *quandiu nulla demonstratione contrarium evincitur; quae si forte aliquando a vobis excogitetur, quod vix crediderim, in hoc casu nullo modo dubitavit Ecclesia declarare, loca illa in sensu figurato et improprio intelligenda esse, ut illud poetae: terraeque urbesque recedunt.* Rescriptum istud insertum est anno 1665, mense Iunio Actis Societatis regiae Anglicae (Euseb. Amort in Philosophia Pollingiana T. III. P. I. p. 2.). In eadem sententia tempore Galilaei erant Romae alii theologi et astronomi, ut P. Scheiner, P. Riccardi Magister Palatii Apostolici (Nellius in vita Galilaei T. II. p. 449). Ex litteris Marii Guiducci discipuli Galilaei datis 6. et 13. Sept. 1624. Nellius l. c. haec refert. « In questo frattempo ebbe egli (Galileo) notizia, che il Gesuita P. Orazio Grassi di lui antagonista (Professor astronomiae in hoc Collegio Romano) aveva detto, che allor quando si fosse trovata una dimostrazione che provasse il moto della terra, converrebbe interpretare la Scrittura Sacra altrimenti, che non si è fatto, ne' luoghi dove si favella della stabilità della terra e moto dei cieli, et questo ex sententia Cardinalis Bellarmini. » Haec doctrinae expositio digna ingenio et pietate Bellarmini ac Fabri egregie ostendit tum genuinum sensum tum aequitatem sacri tribunalis tum rationem, qua Galilaeus non solum potuit sed debuit sententias acquiescere, ut nihil opus sit cum D. Bonix et cum scriptore Traiectensi arbitrari, « s. Inquisitionem potestatis suae limites excessisse, » atque commentitium illud *epur si muove* maxime eo modo, quo sine certo auctore rumor percrebuit, non ad laudem sed ad dedecus viri sapientis confectum esse videatur.

(1) Celeberrimus Gassendus in Ecclesia Divionensi Praepositus et in Academia Parisiensi Mathematicus Professor, Galilaeo amicitissimus, ita scripsit. « In eo sum, ut placitum illud reverear, quo Cardinales aliquot approbasse terrae quietem dicuntur. Etenim licet Copernicani tueantur, loca Scripturae quae terrae statum sive quietem et soli motum tribuunt, explicanda esse de ipsa, ut loquuntur, apparentiaque accommodatione ad captum moremque loquendi vulgarem... nihilominus quod ea loca secus expli-centur a viris, quorum, ut constat, tanta est in Ecclesia auctoritas, ea propter ipse ab illis sto, et hac occasione facere intellectum captivum non erubescio. Non quod propterea existimem articulum fidei esse; neque enim, quod sciam quidem, id assertum ab illis est, aut apud universam Ecclesiam promulgatum atque receptum; sed quod illorum iudicium habendum praedictum sit, quod non possit apud fideles non maximi esse momenti. » De motu impresso a motore translato ep. 2. Opp. T. III. p. 471. ed. Florent. 1727.

sententia continetur. « Ne tuus iste gravis et perniciosus error ac transgressio (1) remaneat omnino impunitus, et tu in posterum cautior evadas et sis in exemplum aliis, ut abstineant ab huiusmodi delictis, decernimus ut per publicum edictum prohibeatur liber Dialogorum Galilaei Galilaei, te autem damnamus ad formalem carcerem huius s. Officii ad tempus arbitrio nostro limitandum, et titulo poenitentiae salutaris praecipimus, ut tribus annis futuris recites semel in hebdomada septem psalmos poenitentiales, reservantes nobis potestatem moderandi, mutandi, aut tollendi omnino vel ex parte supradictas poenas et poenitentias » (2). Vide Revue des sciences ecclésiastiques 2e. serie T. III. p. 105. sqq.; 217. sqq.

SCHOLIUM II.

Postquam diximus de subiecto et obiecto authentici magisterii ad infallibilem custodiam, explicationem, et defensionem depositi adversus ingruentes errores, hic paucis declarabimus significationem *ensurarum*, quibus propositiones veritati doctrinae repugnantes sive authentice a potestate ecclesiastica condemnari sive scientificae a doctoribus designari solent. In Concilio Constantiensi sess. VIII. et XV. ac in Bulla confirmationis Martini V. damnati sunt 45 articuli Ioannis Wicleff et 30 Ioannis Hus sub hisce censuris: articuli « notorie haeretici et a ss. Patribus reprobat,

(1) Galilaeus violaverat mandatum ei inunctum anno 1616, cui promiserat se obtemperaturum, « ut in posterum non liceat ipsi dictam falsam opinionem defendere aut docere quovis modo, neque voce neque scriptis » (Vide Riccioli l. c. p. 498.).

(2) De mendaciis, quibus diu post rem gestam et Galilaei obitum fingi coeperunt terribula ac tormenta contra ipsum adhibita, non est hic dicendi locus. Sufficiet legisse ad eorum confutationem vel solam narrationem Vincentii Viviani, qui erat Galilaei discipulus ac familiaris amicus (in Opp. Galilaei ed. Ticini 1744. T. I. p. LXIV). Vide etiam Marino Marini, Galileo e l'Inquisizione. Roma 1850; La vérité sur les procès de Galilée (Mélanges scientifiques etc. de M. Biot. Paris 1858. T. III. p. 1. sqq.).

alii non catholici sed erronei, alii scandalosi et blasphemii, quidam piarum aurium offensivi, nonnulli temerarii et seditiosi. » Censurae autem hae non singulae singulis propositionibus appositae sunt, sed adiectae toti elencho (ut aiunt) *in globo*, ita ut nulla esset propositio cui aliqua ex enumeratis notis non conveniret, et nulla posita esset nota, quae ad aliquam ex iis propositionibus non pertineret. Hanc formam summi Pontifices, ubi multae simul propositiones damnandae erant, deinceps plerumque servarunt, ita Leo X. in ipsa Bulla « Exsurge » contra Lutherum, Gregorius XIII. et Pius V. contra Baium, Innocentius XI. contra Michaellem Molinos pseudomysticum, Alexander VIII. contra 31 propositiones Iansenianorum, Innocentius XII. contra 23 propositiones ex libro Fenelonii (quarum tamen nulla damnata ut *haeretica*), Clemens XI. contra 101 propositiones Quesnelli (in Bulla « Unigenitus ») etc. In Bulla dogmatica « Auctorem Fidei » ad praecedendas Iansenianorum fraudes Pius VI. doctrinae capitibus Pistoriensium apposuit singulis singularum censuras.

Quoad significationem diversarum notarum in primis considerandum est, quae dicantur propositiones *haereticae*, *erroneae*, *temerariae*, quia hae censurae frequentissime occurrunt, et iis determinatis aliae facilius intelliguntur.

a) *Haeretica* est propositio, quae certo opponitur (sive contrarie sive contradictorie) veritati, de cuius revelatione sufficienter in Ecclesia proposita certo constat. Duo ergo requiruntur et *revelatio* et *sufficiens* in *Ecclesia propositio*, ut doctrina opposita sit haeretica. Non enim sufficit ut veritas contineatur in obiectiva revelatione, quamdiu satis proposita non est; secus propositio in dubium revocans e. g. auctoritatem supremam aliquot librorum deuterocanonicorum semper etiam iam IV. saeculo, negans immaculatam Beatae Virginis conceptionem iam ante solemnem definitionem haeretica fuisse dici deberet. Qui modus loquendi, et quia odiosus est, consultius vitatur, et reipsa verus non est, quia haeresis includit notionem oppositionis contra professionem, de qua in Ecclesia certo constat. Quamvis si talis propositio contraria veritati revelatae sed non

dum satis propositae, diceretur *materialiter non formaliter haeretica*, lis tota fere esset de modo loquendi. Non tamen requiritur ad hanc propositionis censuram, ut ipsi auctori de revelatione constet. Non enim hic agitur de peccato haereseos sed de propositione in se haeretica, ad cuius rationem bona fides auctoris nihil refert. Unde possunt damnari et saepe damnantur propositiones ut haereticae, quae non tum primum incipiunt esse sed iam ante erant tales, quin ideo auctor criminis haereseos necessario reus sit aut esse declaratur. Vice versa is, cui satis constat de revelatione veritatis licet nondum universaliter ita propositae, ut omnes credere teneantur, potest negando committere peccatum contra fidem, quin propositio negationem enuntians sensu declarato sit in foro externo haeretica et censura *haereseos* afficienda (cf. Tract. de Deo Prolegomen. n. III.).

Per se patet et ex superioribus constat, ad eos qui sunt authentici doctores et iudices in doctrina fidei pro universa Ecclesia, ad summum Pontificem et ad oecumenicum Concilium pertinere munus definiendi doctrinam in revelatione contentam, quae tamen hactenus non fuerit satis proposita. In tali definitione sane continetur sufficiens et omnium clarissima propositio fidei pro universa Ecclesia, et hoc ipso continetur vel (plerumque) explicite additur censura haereseos contra doctrinam oppositam, quae hactenus in sensu formali quem diximus, haeretica non fuerat.

De exposita ratione primae illius censurae inter omnes convenit, saltem ad rem ipsam quod spectat; nonnulla vero est sententiarum diversitas, ubi reliquarum censurarum non solum generica sed stricta et specifica notio declaranda est. Generice quaevis propositio falsa est *erronea*, atque adeo in re theologica de qua in censuris sermo est, omnis propositio repugnans veritati theologicae de qua satis constet, ac proinde in supremo gradu etiam haeresis continet *errorem*; et omnis propositio haeretica ac dicto sensu *erronea* est etiam saltem in se *temeraria*. At usu Pontificem et exinde usu theologorum utraque posterior censura ab haeresi, et propositio *temeraria* ab *erronea* distinguitur ut gradus inferior a gradu superiori. Unde ulterius tam *erronea* quam

temeraria propositio est damnabilis et sub his notis damnatur, quatenus modo aliquo opponitur veritati theologicae, non tamen ita ut certo opponatur veritati, quae certo sit vel definiatur esse veritas fidei, sed gradu aliquo inferiori; et censura quidem *temerariae* propositionis est iterum inferior et minus gravis prae nota *erroris*. Iam in determinatione propriae specificae notionis, qua utraque censura ab aliis omnibus distinguatur, simul conferendo theologorum diversas theorias et maxime praxim, ut eas adhibent, et ut potissimum ab ipso summo Pontifice adhibitae sunt in Bulla « Auctorem fidei, » haec quae subicimus, satis constant.

b) Propositio *erronea* est propositio repugnans doctrinae theologicae, quae vel definitur vel in Ecclesia universaliter docetur et retinetur ut certa et saltem intime nexa cum doctrina fidei, non tamen proponitur tanquam doctrina in se revelata et proinde *de fide*. Ratio itaque propria *erroris* desumitur ex ratione propria veritatis oppositae. Huius autem notae sunt altera *positiva*, videlicet certitudo ex universalitate consensus ut in propositionem theologice certam, et ex intimo saltem nexu cum doctrina fidei; altera *negativa*, quod doctrina non proponitur et praedicatur ut certo revelata ac *de fide*. Nota *positiva* inservit ad hanc censuram *erroris* distinguendam ab aliis inferioribus, ut postea constabit; nota *negativa* hanc distinguit a superiori, h. e. a censura propositionis *haereticae* (1). Ratio porro cur, licet

(1) Diligenter animadvertendum est magnum discrimen inter authenticos iudices de doctrina (Concilium seu Pontificem) et inter privatos doctores. Posteriores hi solum scientificae possunt determinare gradum censurae seu de eo opinionem edicere, et in hoc suo iudicio scientifico (nisi censura iam authentice fixa sit) habent pro norma eas notas, de quibus in textu loquimur. Ecclesia vel Pontifex, ut iudex authenticus in examine quidem praemittendo definitioni (de quo alibi dicemus) habet etiam prae oculis illas notas; sed in ferendo iudicio est sub assistentia Spiritus Sancti, ita ut ab hac assistentia non vero ab examine praemisso, imo neque necessario a veritate fundamentorum, quibus forte movetur, pendat ultimi iudicii et definitionis veritas ac infallibilitas. Unde authentice definiendo gradum censurae, hoc ipso definit, gradum certitudinis in doctrina opposita *saltem* illum esse, qui respondet cen-

universaliter teneatur ut certa, non tamen censeatur esse simpliciter *de fide*, potest esse duplex: vel quia non satis constat consensum esse non solum ut in propositionem veram, sed etiam ut in propositionem revelatam et fide credendam, atque ideo antequam de illa definitio Ecclesiae existat, theologi generatim fateantur non posse dici simpliciter *de fide*; vel quia est conclusio theologica deducta ex una quidem propositione revelata, ex altera vero solum aliunde vel theologicè vel lumine rationis certa. Igitur censura propositionis *erroneae* comprehendit tum eam quae ita, ut dictum est, opponitur *conclusioni theologicae* certae, cuiusmodi praeter alias potest censi e. g. XXII. damnata in Bulla « Auctorem fidei; » tum eam, quae opponitur doctrinae ex universali consensione et praedicatione indubitanter tenendae ut verae, quae tamen non simpliciter et certo tamquam *de fide* proponitur, ut esset exempli causa X. quae in eadem Bulla dicitur *ad minus erronea*. Doctrina ita, ut ultimo loco diximus, proposita plerumque est proxima fidei, et proposito ei opposita dicitur *proxima haeresi*. Unde apparet, omnem propositionem *proximam haeresi* esse etiam *erroneam*, non tamen omnem propositionem affectam censura *erroris* esse etiam *proximam haeresi*; latius enim patet censura *propositionis erroneae* quam *proximae haeresi*.

c) Nota *temeritatis*, ut diximus, est inferioris gradus, quam praecedens censura *erroris*. Propositio *in directo suo sensu temeraria*, debet repugnare alicui doctrinae theologicae non solum probabili sed communi ita, ut eam negare fas non sit. Quia est censura inferioris gradus quam *error*,

surae definitae, quamvis e. g. in censura propositionis *erroneae* consensus ille manifestans errorem, de quo diximus in textu, vel nexus cum doctrina revelata hactenus nondum satis fuisset cognitus. Censura enim ipsa fertur ab Ecclesia ad manifestandum hunc nexum et gradum certitudinis. Dixi gradum certitudinis *saltem* definiri eum, qui respondeat censurae. Ubi enim non declaratur censura *suprema haereseos*, aliquando Ecclesiae satis est definire gradum, qui *saltem* sit certus ac tenendus, ut patet ex pluribus propositionibus Pistoriensium, quae damnantur velut « *ad minus erroneae*, » et ex declaratione Concilii Viennensis de infusione gratiae et virtutum in parvulis, si conferatur cum doctrina Conc. Tridentini sess. VI. c. 7.

proposito *temeraria* comparata cum *erronea* erit in minus directa oppositione contra veritatem, vel opposita veritati minus stricte nexae cum doctrina fidei. Quia hoc *plus* et *minus* morali aestimatione et theologica prudentia diiudicandum est, nihil mirum quod theologi, nisi forte Ecclesia ipsa definirit gradum, fere fluctuent inter duas has censuras, et propositiones easdem quas alii dicunt erroneas, alii appellent temerarias, atque etiam coniungere soleant utramque ita, ut dicant propositionem *esse erroneam vel saltem temerariam*. Erit itaque propositio *in suo sensu directo temeraria*, quae vel repugnat doctrinae theologicae universaliter et constanter apud pios et doctos receptae tamquam tenendae ex gravibus fundamentis auctoritatis et analogiae fidei (quo e. g. pertinet XLI. Pistoriensium), vel aliquid affirmat contrarium approbatis in Ecclesia institutis ac consuetudini licet in se non revelatis (ut essent XXVII. XXXI. LIV. *ibid.*). Praeterea propositio potest esse *temeraria modaliter* eo, quod inique damnat doctrinam probabilem vel probabiliorem; sic *temeraria* declarata est propositio XXVI. Pistoriensium, quae explodunt doctrinam de « limbo puerorum » velut « *fabulam Pelagianam* ».

Quoniam una propositio potest pluribus modis veritati opponi, hinc potest et solet eadem una affici pluribus distinctis censuris. Si quando tamquam *temerariae* simul et *erroneae* sententiae damnantur (ut plures propositiones in citata Constitutione « Auctorem fidei » X. XLVII. LXIV. LXXVII. LXXVIII.), notandum est, quod supra monuimus de significatione magis generica *temeritatis*, qua utique propositio haeretica et erronea potest dici simul *temeraria*. Postremo per se patet, ubi de censuris theologice agitur, non intelligi temeritatem solum subiectivam quae opponitur prudentiae et consilio, quo sensu temere dicitur, quodquid dicitur tumultuarie sine necessaria consideratione et perspecta ratione.

d) Longe facilius determinatur propria significatio aliarum censurarum, quae cum praedictis connectuntur, et sunt velut intermediae. *Haeresim sapiens* propositio dicitur, quae grave praebet fundamentum iudicandi, eam cohaerere cum

principio haeretico, et profectam esse ex sententia haeretica auctoris; *suspecta de haeresi*, quae habet aliquid praeposterum ita, ut rationabilem pariat suspicionem implicitae haereseos. Facile patet, posse simul cum his duabus notis *saporis* et *suspicionis haereseos* coniungi strictiorem determinationem modi, quo sententia opponatur veritati; sic utraque Pistoriensis XXII. et XXVIII. dicitur: *suspecta de haeresi, eamque sapiens, et erronea*. Propositio *male sonans* est, quae licet significatione minus usitata verborum sensum aliquem admittat innocuum, in significatione tamen communi verborum continet aliquid contrarium sanae doctrinae, quoniam ex contextu et adiunctis temporis, personae et rerum ad sensum innocuum determinetur. Unde quisque videt, propositionem *male sonantem* facile posse simul esse subiectam aliis censuris (vide Pistoriens. XLIV. LXV.); et intelligitur praeterea, propositionem aliquam, quae aliquando nondum fixa terminorum significatione vel alia significatione verbis adhaerente, apud vetustos Patres erat innocua, nunc sine explicatione prolatam posse esse *male sonantem*, cuiusmodi foret e. g. propositio simpliciter nunc affirmans *in Deo tres substantias*, sicut olim b. Hieronymo *venenum sub melle latere* videbatur (ep. 15. n. 4. ad Damas.), si dicerentur simpliciter *sine suis interpretationibus tres divinae hypostases*. Propositio *piarum aurium offensiva* est, quae repugnat communi fidelium existimationi, in quam ex pietate doctrinae sacrae conformi inducti sunt (ita Kilber Tract. de Fide n. 228). Notae aliae: propositio *schismatica*, *in schisma inducens*, *seditiosa*; *blasphema*, *impia*; *scandalosa*, *perniciosa*; *iniuriosa*, *captiosa* etc. si qua explicatione indigent, legi possunt declaratae penes theologos. Vide Canon. I. XII. c. 11; Suarez de Fide disp. XIX. sect. 2; Card. de Lugo de Fide disp. XX. sect. 3; Henr. Kilber (inter Theol. Wirceburgenses) de Fide (ad calcem) et alios.

—†††—

SECTIO II.

DE CONSERVANDAE TRADITIONIS DOCUMENTIS
ET INSTRUMENTIS.

CAPUT I.

DE MONUMENTIS TRADITIONIS UNIVERSIM SPECTATIS.

THESIS XIII.

*De monumentis Traditionis quatenus exhibent
consensum custodum depositi, et quatenus pro iisdem
sunt instrumenta doctrinae.*

« Traditio hucusque secundum divinitus institutum et princeps summa organon considerata, spectari porro potest, ut monumentis antiquitatis ecclesiasticae, potissimum documentis scriptis conservata est; haec enim monumenta 1°. suppeditant certum argumentum divinae Traditionis, seu potius exhibent Traditionem ipsam, quatenus ex illis consensus custodum depositi in aliquod doctrinae caput tamquam pertinens ad christianam fidem demonstratur; 2°. in comparatione autem cum organo semper vivente, monumenta eadem sunt intime cum illo nexum et cique velut connaturale subsidium conservandae Traditionis, et instrumenta doctrinae. »

I. Monumenta universim appellamus opera antiquitatis, sive scripta sint sive res aliae, ex quibus in cognitionem ducimur idearum ac doctrinarum, morum, conditionis et totius historiae veterum sive hominum singularium, sive maxime integrae societatis. Monumenta igitur ecclesiastica dicimus hoc loco opera multiplicis speciei et ordinis ex antiquitate adhuc reliqua, ex quibus in cognitionem venimus sententiae, professionis et fidei, quae tum fuerit circa doctrinam et disciplinam christianam vel ex integro vel in singulis capitibus spectatam. Patet vero, primum locum in his monumentis tenere opera scripta; haec enim ceteris clarius, distinctius, explicatius ideas et sententias ac totum doctrinae ambitum referre possunt. Huo pertinent tabulae